

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 11.11.2019.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023 (VNS 2/2019 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 11.11.2019.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Tapio Kosunen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Mika Tammilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Anneli Rautiainen, Opetushallitus
- johtaja Anni Miettunen, Opetushallitus
- johtaja Liisa Savunen, Suomen Akatemia
- varajohtaja, filosofian tohtori Kai Lehikoinen, ArtsEqual-hanke
- apulaisprofessori Venla Bernelius, Helsingin yliopisto
- projektipäällikkö Raimo Vuorinen, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto
- johtaja Ilari Kurri, Suomenlinnan hoitokunta
- johtaja Paula Tuovinen, Taiteen edistämiskeskus
- erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen, Suomen Kuntaliitto
- rehtori Tiina Parikka, Kelloseppäkoulu
- erikoistutkija Sakarias Sokka, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
- johtaja Eino Havas, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissätiö LIKES
- toimitusjohtaja Lasse Saarinen, Suomen elokuvasäätiö

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

- yliasiamies Antti Arjava, Suomen Kulttuurirahasto sr
- toiminnanjohtaja Petri Lempinen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- asiantuntija Saku Lehtinen, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- asiantuntija Mikko Vieltojärvi, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- puheenjohtaja Virpi Hämeen-Anttila, Forum Artis ry
- pääsihteeri Rosa Meriläinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- toiminnanjohtaja Virpi Utriainen, Nuori Yrittäjyys ry
- erityisasiantuntija Pauliina Viitamies, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Jouni Kivistö-Rahnasto, Professoriliitto ry
- johtaja Laura Rissanen, Sivistystyönantajat ry
- puheenjohtaja, rehtori Marko Jokinen, Suomen Luokanopettajat ry
- johtava asiantuntija, asiantuntijalääkäri Meri Larivaara, Suomen Mielenterveys ry
- toimitusjohtaja Mikko Salonen, Suomen Olympiakomitea
- pääsihteeri Tero Kuorikoski, Suomen Paralympiakomitea ry
- hallituksen jäsen Veli-Matti Hakanen, Suomen Rehtorit ry
- varapuheenjohtaja, rehtori Ilkka Niemelä, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- toiminnanjohtaja Viivi Seirala, Taiteen perusopetusliitto TPO ry
- johtaja Matti Numminen, Tanssin talo
- toiminnanjohtaja Johanna Moisio, Tieteentekijöiden liitto
- puheenjohtaja Björn Wallén, Vapaa Sivistystyö ry
- toiminnanjohtaja Markku Moisala, Yksityiskoulujen Liitto ry
- johtaja, Kokkolan yliopistokeskus Tanja Risikko, Yliopistokeskusten yhteistyöfoorumi
- kehittämispäällikkö Minna-Maija Salomaa, Yliopistokeskusten yhteistyöfoorumi
- teatteritaiteen tohtori Jussi Lehtonen
- filosofian tohtori, dosentti Ulla Vanhatalo

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- apulaisprofessori Venla Bernelius, Helsingin yliopisto
- Suomen Kuntaliitto
- Suomenlinnan upseerikerho
- johtaja Matti Numminen, Tanssin talo
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- Lapin ammattikorkeakoulu
- Metropolia Ammattikorkeakoulu
- Opetushallitus
- Tampereen yliopisto
- Valtion liikuntaneuvosto
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Kehittämiskeskus Opinkirjo
- Lukukeskus
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty)
- Sanasto ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen Kirjailijaliitto r.y.
- Suomen Lukiolaisten Liitto

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- Suomen Taiteilijaseura
- Suomen Teatterijärjestöjen Keskusliitto r.y.
- Suomen tietokirjailijat ry
- Suomen Vanhempainliitto ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Tanssin Tiedotuskeskus ry
- Teatterikeskus ry
- Teknologiateollisuus ry
- Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- Yliopistojen opetusalan liitto YLL ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä julkisen talouden suunnitelmasta ja talousarvioehdotuksesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahataso on kehyskaudella keskimäärin 6,8 mrd. euroa vuodessa. Vuosien 2020—2022 määrärahat sisältävät n. 120 milj. euron vuosittaiset kertaluonteiset lisäpanostukset. Ministeriön pääluokan loppusumma vuoden 2020 valtion talousarviossa on 6,837 mrd. euroa, jossa on lisäystä vuoden 2019 talousarvioon nähden vähän yli 400 milj. euroa. Lisäykset johtuvat lähes kokonaisuudessaan hallitusohjelman mukaisista panostuksista kasvatukseen, opetukseen ja koulutukseen.

Suunnitelman mukaan subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus palautetaan ja lisäksi pienennetään varhaiskasvatuksen suhdelukua kasvattajaa kohden. Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja vahvistetaan perusopetuksessa ja toisella asteella kohdentamalla tähän 10 milj. euroa v. 2021, 20 milj. euroa v. 2022 ja 29 milj. euroa v. 2023.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa koulupäivän yhteydessä vahvistetaan erityisesti toisen vuosiluokan sekä erityistä tukea tarvitsevien osalta ja edistetään oppilaiden toimintaan osallistumista sekä vahvistetaan maksuttomia harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä 5 miljoonalla eurola vuonna 2020 sekä vuosittain 14,5 milj. eurolla vuosina 2021—2023.

Kertaluonteisena lisäpanostuksena toteutetaan v. 2020—2022 perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmat. Perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan kohdennetaan yhteensä 180 milj. euroa ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan yhteensä 125 milj. euroa.

Sivistysvaliokunta pitää edellä todettuja julkisen talouden suunnitelmaan sisältyviä panostuksia erittäin tärkeinä.

Suunnitelmakauden merkittävin koulupudokkuuteen ja koulutuksen tasa-arvoon vaikuttava uudistus on oppivelvollisuuden iän korottaminen 18 ikävuoteen ja maksuttoman toisen asteen kou-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

lutuksen toteuttaminen. Oppivelvollisuuden laajentamiseen ja toisen asteen maksuttomuuteen varataan 22 milj. euroa v. 2021, 65 milj. euroa v. 2022 ja 107 milj. euroa v. 2023. Uudistuksen valmistelun tässä vaiheessa ei ole saatavilla täsmällisempää tietoa uudistuksesta ja sen toteuttamistavoista. Uudistus toteutuu tarvittavien valmistelujen jälkeen aikaisintaan syksystä 2021.

Valiokunta pitää hyvänä, että lukiokoulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan. Lukiokoulutuksen yksikköhinnan vahvistamiseen tehdään 7,5 milj. euron tasokorotus, mikä vahvistaa lukioiden rahoitusta kuntien rahoitusosuus huomioiden 18 milj. eurolla. Edellisen kehyspäätöksen mukaisesti ylioppilastutkinnon uusimiskertojen lisääntymisestä aiheutuviin kustannuksiin varataan 0,75 milj. euroa v. 2020 ja lukiouudistuksen toimeenpanoon v. 2021 4 milj. euroa ja vuodesta 2022 eteenpäin 8,53 milj. euroa sisältäen ylioppilastutkinnon uusimiskertojen lisäkustannukset.

Taiteen perusopetuksen rahoitukseen ehdotettu 2 milj. euron tasokorotus on erittäin perusteltu samoin kuin 500 000 euron avustus saamelaiskäräjille saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen.

Vuoden 2018 alusta voimaan tulleen ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa jatketaan kehyskaudella aiempien päätösten mukaisesti. Työpaikkaohjaajien koulutuksen lisäämiseen tehdään 2,5 milj. euron tasokorotus. Kertaluonteisena lisäpanostuksena kohdennetaan v. 2020 ammatillisen koulutuksen opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen sekä opetuksen ja ohjauksen tukitoimiin 80 milj. euroa. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että näillä lisäpanostuksilla tuetaan ja kehitetään ammattikoulutuksen merkittävimmän kokonaisuudistuksen toteuttamista. Valiokunta korostaa erityisesti sen tukemista, että opiskelijat saavat enemmän opetusta ja ohjausta ja että opettajien työpanosta voidaan kohdentaa mahdollisimman tehokkaasti niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat sitä eniten.

Vapaa sivistystyön perusrahoitukseen sisältyy maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta 4,92 milj. euroa. Vapaa sivistystyö kantaa laajaa vastuuta maahanmuuttajien aktiivisesta kotoutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että kehyskaudella panostetaan riittävästi maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen.

Vuodesta 2020 lähtien lisätään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta siten, että lisäys on yliopistoille 40 milj. euroa ja ammattikorkeakouluille 20 milj. euroa ja lisäksi otetaan kustannustason nousu täysimääräisesti huomioon korkeakoulujen määrärahoja mitoitettaessa. Korkeakoulutetun työvoiman saatavuus varmistetaan lisäämällä korkeakoulutuksen tarjontaa, parantamalla valmistumiseen liittyvää läpäisyä ja kehittämällä joustavia opiskelumahdollisuuksia. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja lisätään Savonlinnassa 150 paikalla vuodesta 2020 alkaen.

Valiokunta korostaa jatkuvan oppimisen merkitystä työn murroksen haasteisiin vastaamiseksi ja yleisen osaamistason vahvistamiseksi. Valiokunta pitää hyvänä, että parlamentaarinen työ jatkuvan oppimisen uudistamiseksi on käynnistynyt.

Suomi varautuu isännöimään yhtä eurooppalaisen suurteholaskennan EuroHPC-yhteisyrityksen supertietokonetta. Kokonaiskustannuksiltaan n. 240 milj. euron hankkeesta Suomen rahoitus-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

osuus on vuosina 2019—2026 enimmillään yhteensä 50 milj. euroa, josta puolet rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta ja puolet työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta.

Opintorahan huoltajakorotus (25 euroa/kk) ja opintorahan sitominen KEL-indeksiin 1.8.2020 alkaen ovat erittäin kannatettavia. Nämä parantavat erityisesti heikoimmassa asemassa olevien opiskelijalapsiperheiden taloudellista asemaa ja hyvinvointia ja edistävät opiskelun ja lapsen huoltajuuden yhdistämistä.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä sitä, että esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen varataan kehyskaudella riittävä lisärahoitus. Taiteen ja kulttuurin osalta suunnitelmassa kohdennetaan myös valtionavustuksiin vuosille 2021—2023 lisämäärärahaa mm. kulttuurimatkailun vahvistamiseen, lastenkulttuuriin, taiteen prosenttiperiaatteeseen ja lukuliikkeen toimintaan. Taiteilija-apurahan tasoa korotetaan kehyskaudella ja kansallisteatterin peruskorjaukseen varaudutaan yhteensä 50 milj. eurolla, mistä 40 milj. euroa kohdennetaan rahapelitoiminnan jakamatomista varoista.

Yksityisen kopioinnin hyvityksen määräraha pysyy vuoden 2019 tasolla 11 miljoonassa eurossa vuosina 2020 ja 2021. Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvä tavoite yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisesta suunnitelmakaudella perustuu eduskunnan yksimieliseen lausumaan (EK 31/2018 vp — HE 123/2018 vp — HE 232/2018 vp) ja on hyvin kannatettava.

Urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen osoitettavien rahapelitoiminnan voittovarojen tuoton arvioidaan alentuvan kehyskaudella edelliseen kehyykseen verrattuna. Liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanoon varataan 6,2 milj. euroa v. 2021 ja vuosittain 4,5 milj. euroa v. 2022—2023.

Sivistysvaliokunta esittää vakavan huolen veikkausvoittovarojen alenemisesta, joka mahdollisesti tulee jatkuessaan aiheuttamaan huomattavia ongelmia sivistysvaliokunnan toimialalla liikuntaan, kulttuuriin ja nuorisotyöhön.

Liikunnan ja huippu-urheilun edistämiseen on talousarvioesityksessä varattu 4,8 miljoonan euron kolmevuotinen siirtomääräraha. Valiokunta pitää tärkeänä talousarvioesityksen tavoitetta kehittää urheilu-uran ja opiskelun yhdistämisen mahdollisuuksia. Samoin valiokunta kiinnittää huomiota urheilijoiden toimeentulon vahvistamiseen muun muassa lisäämällä urheilija-apurahoja ja kehittämällä urheilijoiden sosiaali- ja eläketurvaa.

Nuorisotyötä vahvistetaan Nuorten työpajatoiminnan tukemiseen varattavalla 2 milj. euron panostuksella v. 2020—2023. Lisäksi valtakunnallisen digitaalisen järjestelmän kehittämiseen osoitetaan 1,2 milj. euron lisärahoitus. Järjestelmällä helpotetaan tietojen siirtämistä etsivälle nuorisotyölle.

Valiokunnan valitsemat painopistealueet

Tätä lausuntoa varten sivistysvaliokunta on valinnut eräitä painopistealueita, joista asiantuntijoita on erityisesti kuultu. Painopistealueet ovat perustaitojen osaamisen varmistaminen, tieteelli-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

nen tutkimus ja kulttuuri ja liikunta hyvinvointivaikuttajina. Valiokunta ottaa niissä tarkemmin kantaa eräisiin edellä todettuihin lisäpanostuksiin. Lopuksi valiokunta käsittelee vielä Kellosepäkoulun tilannetta.

Perustaitojen osaamisen varmistaminen

Yleistä

Valiokunta pitää hyvänä pääministeri Rinteen hallituksen asettamaa tavoitetta, jonka mukaan jokainen perusopetuksen päättävä nuori jatkaa opintojaan perusopetuksen jälkeen ja suorittaa toisen asteen koulutuksen tutkinnon (Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.6.2019, Osallistava ja osaava Suomi, s.163). Tämä on tärkeää, koska pelkän perusopetuksen oppimäärän suorittaminen ei riitä työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen saavuttamiseen.

Talousarvioesityksessä tunnistetaan, että nuorten osaamistaso on laskusuunnassa. Yleissivistävän koulutuksen tavoitteeksi on asetettu mm. jatko-opintojen edellyttämien valmiuksien ja koulutuksen läpäisyn parantaminen nykyisestä. Valiokunta yhtyy hallituksen tunnistamiin huoliin osaamistason laskemisesta ja pitää ongelmaan puuttumista tärkeänä. Puutteet perustaidoissa vaikeuttavat paitsi siirtymistä toisen asteen opintoihin myös niiden suorittamista huomattavasti sekä lisäävät opintojen keskeyttämisen ja syrjäytymisen riskiä. Perusopetuksessa oppimatta jääneiden perustaitojen kiinni kurominen toisen asteen opinnoissa on haasteellista sekä opiskelijalle että koulutuksen järjestäjälle. Valiokunta korostaa, että osaamistason parantamiseen tähtääviin toimenpiteisiin tulee sisällyttää keinot, joiden avulla varmistetaan, että jokaisella perusopetuksen päättävällä nuorella on riittävät perustaidot lukemisessa, kirjoittamisessa ja laskemisessa.

Riittävien perustaitojen ja jatko-opintovalmiuksien varmistaminen jokaiselle perusopetuksen päättövaiheessa edellyttää laadukkaan varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen jatkumoa sekä riittäviä oppimisen ja hyvinvoinnin tukitoimia. Tämän tavoitteen saavuttamista tukevat julkisen talouden suunnitelmassa ja talousarvioehdotuksessa esimerkiksi varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevat laatu- ja tasa-arvo-ohjelmat, joiden toteuttamiseksi kohdistetaan perusopetukseen yhteensä 180 miljoonaa euroa ja varhaiskasvatukseen 125 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää näitä panostuksia tarpeellisina investointeina varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen kehittämiseen ja pitää tärkeänä, että laatu- ja tasa-arvo-ohjelmiin sisällytetään hallinnonalarajat ylittävä yhteistyö.

Osana varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamisohjelmaa ja osallistumisasteen nostamista laajennetaan viisivuotiaiden lasten maksuttoman osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kokeilua ja valmistellaan kaksivuotisen esiopetuksen pilotointihanketta. Valiokunta pitää näitä kohdennuksia tärkeinä ja korostaa, että resurssit tulee kohdentaa mahdollisimman vaikuttavasti, jotta niistä saatava hyöty tuo todellisia parannuksia lasten varhaiskasvatukseen. Valiokunta pitää perustaitojen osaamisen vahvistamiseksi tarpeellisina myös talousarvioesityksen määrärahakohdennuksia lukuliikkeen toiminnan jatkamiseksi sekä aikuisten perustaitojen parantamiseksi.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Hyvinvointi edistää oppimista

Perustaitojen ja muunkin oppimisen vahvistamisessa tärkeässä asemassa on oppilaiden mielen-terveyden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen, sillä nämä ovat hyvän oppimisen edellytyksiä. Valiokunta painottaa riittävän varhain annetun tuen merkitystä ja varmistumista siitä, että myös kiusaamisen ja syrjäytymisen estämiseksi on käytössä tehokkaat ja vaikuttavat keinot.

Valiokunta kiinnittää huomiota ns. kolmiportaisen tuen toteuttamiseen siten, että se vastaa mahdollisimman vaikuttavasti oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin ja että palvelut ovat yhdenvertaisesti oppilaiden saatavilla koko maan kattavasti. Tuen toimivuutta ja esimerkiksi inklusion soveltuvuutta tulee arvioida säännöllisesti ja sen perusteella puuttua havaittuihin epäkohtiin. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös selkokielen merkitykseen opetuksessa, koska yleiskielen ymmärtämisen ongelmat estävät myös perustaitojen oppimista. Oppilaiden riittävän tuen varmistamiseksi tulee huolehtia kouluissa tarvittavan erityisosaamisen, esimerkiksi puheterapeuttien ja psykologien, riittävydestä.

Vuosien 2020—2023 julkisen talouden suunnitelmassa on useita toimenpide-esityksiä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Valiokunta kannattaa tätä tarkoitusta varten tehtyjä määrärahakohdennuksia. Niitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamisen toimenpideohjelman osana toteutettava kolmiportaisen tuen mallin kehittäminen, varhaiskasvatuksen kasvattajaa ja lapsia koskevan suhdeluvun pienentäminen ja kokoaikaisen subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden palauttaminen sekä oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistaminen. Valiokunta pitää perusteltuna myös kohdentaa resursseja taide- ja kulttuuriopetuksen vahvistamiseen varhaiskasvatuksessa ja kouluissa, sillä niiden avulla lisätään osaltaan mahdollisuuksia kasvattaa luovia, ilmaisukyvyiltään monipuolisia, kulttuurisensitiivisiä ja kriittisesti ajattelevia nuoria.

Valiokunta pitää tärkeänä, että varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa tehdään systemaattista monitoimijaista yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden palveluja järjestävien tahojen kanssa ja että palvelujen järjestämisessä hyödynnetään tutkittua tietoa sekä näyttöön perustuvia hyviä malleja. Valiokunta pitää tarpeellisena viime hallituskaudella aloitetun lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman, Lape-hankkeen, jatkamista kuluvalle hallituskaudella. Tällä varmistetaan saumaton jatko sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rajat ylittävälle lapsi- ja perhepalvelujen kehittämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä vireillä olevaa hanketta kansallisen lapsistrategian laatimiseksi.

Yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen on turvattava

Heikkojen perustaitojen omaavien nuorten osuus on kasvanut, ja osaamiserot sukupuolten ja sosioekonomisten ryhmien välillä ovat ilmeiset. Oppimistulokset ovat huonontuneet erityisesti niillä oppilailla, joiden vanhempien sosioekonominen asema ja koulutustaso ovat heikot. Myös nuorten koulutusodotuksissa ja siirtymisessä toisen asteen opintoihin on alueellisia ja sukupuolten välisiä eroja. Kaupunkilaisnuorilla on maaseudun nuoria akateemisemmat tavoitteet, mikä selittyy osittain vanhempien koulutustasolla. Valiokunnan saaman asiantuntijalausunnon mukaan sekä oppilaiden että vanhempien arvostus koulutusta kohtaan on kansainvälisesti katsottuna vähäinen: voidaan puhua ylisukupolvisesta koulutuksen arvostuksen laskusta.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Valiokunta pitää osaamisen laskun kehitystä ja siihen liittyvää eriytymistä huolestuttavana ja toteaa, että oppimisen edellytysten ja sitä myötä oppimistulosten parantamiseksi tulee ottaa käyttöön tehokkaat ja vaikuttavat keinot. Koulutuksen toimijoiden keskuudessa tulee edelleen kehittää yhteistä näkemystä siitä, että kaikki oppilaat mm. taustastaan, osaamisestaan ja sukupuolestaan riippumatta voivat oppia. Tärkeää on, että koulu antaa jokaiselle oppilaalle mahdollisuudet saavuttaa oma osaamispotentiaalinsa.

Koulutuksen keskeiset yhdenvertaisuutta koskevat haasteet kumpuavat yhä enemmän koulutusjärjestelmän ulkopuolelta. Sosiaaliset ja alueelliset erot heijastuvat voimakkaasti kouluihin ja päiväkodeihin. Suomen heikkenevät ja eriytyvät oppimistulokset sekä koulujen välisten erojen kasvu kytkeytyvät osaltaan yleiseen yhteiskunnalliseen eriytymiskehitykseen, jolla on merkittävä alueellinen ulottuvuus.

Alueellisesti tarkasteltuna haasteellisiksi alueiksi erottautuvat suuret syrjäseudut, jotka paikantuvat pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomeen, sekä kaupunkien heikkenevät alueet, joissa fyysisesti pitkien välimatkojen sijasta korostuvat sosiaaliset etäisyydet. Eriytymiskehitystä on ainakin yli 100 000 asukkaan kaupungeissa, joissa asuu yli kolmannes Suomen koululaisista. Asuinalueiden ja koulujen välinen kilpailu voi eriyttää alueita lisääntyvästi. Kaupungeissa on tunnistettavissa paikallisia huono-osaistumisen kierteitä, joissa haasteet kasvavat uudella tavalla ylisukupolvisen huono-osaisuuden, monikulttuurisuuden haasteiden ja syrjäytymisen kasautuessa. Perustaitojen puuttumisen dynamiikka kytkeytyy kiinteästi tähän kehitykseen. Valiokunta korostaa, että alueellisten haasteiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen tulee ottaa oppilaiden tukemista koskevien toimenpiteiden suunnittelun yhdeksi lähtökohdaksi.

Perheiden sosioekonominen asema näyttää kytkeytyvän myös oppilaiden päättämiseen erilaisiin opetusryhmiin. Tähän liittyvät kysymykset vanhempien lapsilleen tekemistä kouluvalinnoista sekä koulujen suorittamista oppilasvalikoinneista. Viimeksi mainitun on havaittu eriyttävän koululuokkia niin kouluarvosanojen suhteen kuin sosiaalisesti ja maineen perusteella. On havaintoja siitä, että esimerkiksi yläkoulujen välillä on kaupungeissa suuria eroja siinä, kuinka paljon niissä on oppilaansa valikoivia painotetun opetuksen luokkia, joille valikoituu oppilaita myös koulun oppilaaksiottoalueen ulkopuolelta. Nämä oppilaat sivuuttavat oppilaaksiotossa asuinalueperusteisesti otettavat oppilaat. Toisaalta oppilaan lähikoulun määräytymisestä oppilaaksiottoalueen perusteella ei säädetä lainsäädännössä, vaan se on kunnan päätettävissä. Siten kunnan osoittama lähikoulupaikka voi perustua kunnan päättämiin oppilaaksiottoalueisiin tai muulla tavoin tehtyihin lähikoulupaikan osoittamista koskeviin päätöksiin. Lähikoulu ei välttämättä ole oppilaan kotia lähinnä oleva koulu.

Opetuksen järjestäjien määrittelemien kriteerein tapahtuvaan parhaiden hakijoiden oppilasvalintaan liittyy kysymys oikeudenmukaisuudesta, joka yhdenvertaisuuden vaatimukseen perustuvassa perusopetuksessamme ei ole ongelmaton. Esimerkiksi lapset, joilla on ollut mahdollisuus harrastuksensa myötä harjaannuttaa taitojaan tietyllä osaamisalueella, vaikkapa tietyssä liikuntalajissa tai musiikissa, voivat saada etumatkaa harrastustaan vastaavalle erikoisluokalle hakeutumisessa suhteessa sellaisiin oppilaisiin, joilla ko. harrastusmahdollisuutta ei ole ollut.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä huolehtia lasten ja nuorten mahdollisuuksien tasa-arvosta. On varmistettava, että oppimisen edellytykset ja oppimistulokset eivät pääse eriytymään eri väestö-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

ryhmien ja alueiden välillä. Ratkaisuja on mahdollista löytää esimerkiksi opetuksen tasa-arvon parantamiseksi kohdennetulla rahoitusmallilla (mm. positiivinen diskriminaatio), opetuksen alueellista tarjontaa ja saavutettavuutta tarkastelemalla sekä tarvittavalla uudelleen suuntaamisella suhteessa alueelliseen eriytymiseen. Harrastusmahdollisuuksien tuomisella jokaisen lapsen ulottuville perheiden sosioekonomisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta on lasten mahdollisuuksien tasa-arvoa lisäävä vaikutus.

Asiantuntijalausunnon mukaan varhaiskasvatuksen merkitys lasten mahdollisuuksien tasa-arvoon on monien tutkimusten mukaan jopa perusopetusta suurempi. Valiokunta pitää tämän vuoksi tärkeänä resurssien kohdentamista toimenpiteisiin, joilla parannetaan entisestään varhaiskasvatuksen laatua sekä lisätään siihen osallistumista.

Valiokunta korostaa lukutaidon ja lukuinnon edistämisen merkitystä erityisesti peruskoulussa ja toisen asteen koulutuksessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kehyskaudella oppilaitoksissa panostetaan merkittävästi lukemisen edistämiseen, sillä riittävän hyvä kielitaito on perusedellytys menestymiselle opinnoissa ja tasavertaiselle toimimiselle kansalaisyhteiskunnassa. Valiokunta pitää tärkeänä lukutaidon edistämiseen liittyvän tutkimuksen ja kehittämistoiminnan tukemista kehyskaudella.

Korkeasti koulutetut opettajat ja heidän ajantasainen osaamisensa ovat avainasemassa

Valiokunta pitää tärkeänä, että sekä varhaiskasvatuksen että luokan- ja aineenopettajien osaaminen vastaa niitä tarpeita, joita kussakin koulu-yhteisössä kulloinkin on. Viime hallituskaudella toiminutta Opettajakoulutusfoorumia koskeva arviointi osoittaa, että opettajankoulutus uudistuu melko hitaasti suhteessa muutoshaasteisiin (Maailman parhaiksi opettajiksi. Vuosina 2016—2018 toimineen Opettajakoulutusfoorumin arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 27:2018, s. 52). Muutoshaasteista yksi on erilaisten oppijoiden tarpeet opetuksessa.

Akateemisuus ja tutkimusperustaisuus ovat suomalaisen opettajankoulutuksen kiistattomia vahvuuksia. Valiokunta korostaa, että niistä tulee pitää kiinni jatkossakin. On varmistuttava siitä, että opettajien koulutus vastaa yhä paremmin niitä osaamisvaatimuksia, joita lasten ja nuorten oppimisen ja kasvun tukeminen opettajilta edellyttää — yhdessä koulun arjessa toimivien muiden ammattilaisten kanssa sekä kodin ja koulun yhteistyönä. Myös jo ammatissa toimivien opettajien täydennyskoulutuksen tulee olla systemaattista mm. tunnistetuista muutoksista aiheutuviin tarpeisiin vastaten. Sivistysvaliokunta viittaa varhaiskasvatuslain uudistuksen (2018) edellyttämään merkittävään osaamistason korottamiseen ja varhaiskasvatuksen opettajien määrän lisätarpeeseen vuoteen 2030 mennessä. Esimerkiksi Yliopistokeskukset voivat valiokunnan mielestä koulutusresursseillaan osaltaan vastata tähän tarpeeseen.

Tutkinnon osia sisältävä koulutus on yksi mahdollisuus opettajien ammatillisen kehittymisen tukemiseen. Ajan tasalla oleva opettajien peruskoulutus mahdollistaa sen, että tutkinnon osia voisivat opiskella samanaikaisesti sekä opettajan ammattiin opiskelevat että jo opettajan ammatissa toimivat.

Opettajien, ja muidenkin koulun arjessa toimivien ammattilaisten, mahdollisuudet antaa osaamisensa lasten ja nuorten oppimisen ja kasvun tehokkaaseen tukemiseen edellyttävät riittävää resur-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

sointia. On tärkeä huolehtia siitä, että oppilaiden parissa työtä tekevillä on mahdollisuudet kohdata oppilaat yksilöinä, tunnistaa tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret ja ohjata heidät tarpeen mukaan oikean tuen piiriin.

Lisäksi on hyvä tunnistaa erilaisen osaamisen tarve ja sen hyödyntämisen mahdollisuudet kouluissa. Esimerkiksi nuorisotyöntekijän mahdollisuus nuorten kohtaamiseen koulussa on erilainen sen muuhun henkilökuntaan verrattuna, koska hänen roolinsa ei ole oppimisen arvioiminen.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös merkkeihin opettajankoulutuksen vetovoiman laskusta ja painottaa varmistumista siitä, että maassamme on jatkossakin riittävästi ammattitaitoisia opettajia tekemässä työtä osaamispääomamme kartuttamiseksi. Valiokunta viitaten varhaiskasvatusta koskevaan mietintöönsä (SiVM 5/2018 vp, s. 15—16) pitää tärkeänä huolehtia myös varhaiskasvatuksen henkilöstön pätevöittämissä mahdollisuuksista ottaen huomioon uudella lailla tiukennetut kelpoisuusvaatimukset.

Lopuksi

Puutteellisten perustaitojen ongelmaan tulee löytää kestävä ratkaisu. Oleellista on tunnistaa ongelmat ja niiden syyt ja löytää oikeat toimenpiteet tutkimusnäyttöön perustuen sekä huolehtia vaikuttavuuden seurannasta. Puutteellisen osaamisen ongelmalla on monia ulottuvuuksia myös koulutuksen ja opetuksen ulkopuolelle, joten sen selvittämistä tukee parhaiten monitieteinen tutkimus.

Valiokunta painottaa koulutuksen kehittämistä pitkäjänteisesti ottaen huomioon koulutuksen jatkumo varhaiskasvatuksesta eteenpäin aina aikuiskoulutukseen saakka. Tämä edellyttää mm. nivelvaiheiden sekä opetuksen sisältöjen tarkastelua siten, että ne muodostavat oppijan näkökulmasta johdonmukaisen kokonaisuuden.

Koulutuksen kokonaisvaltaista kehittämistä vaikeuttaa määräraikaisin projektien tapahtuva uudistaminen. Se sitoo eri toimijoiden resursseja sekä hankkeen haku- että toteuttamisvaiheessa. Kertaluonteiset panostukset ovat vaikutuksiltaan lyhytkestoisia, jos niissä syntyneitä onnistumisia ei saada osaksi jatkuvaa toimintaa. Kehittämistyössä hankkeilla on paikkansa, mutta niitä on käynnistettävä harkiten ja huolehdittava, että niistä saadut hyvät mallit juurrutetaan osaksi normaalia toimintaa.

Perustaitojen heikkoon osaamiseen liittyy myös se, että osalla oppilaista on vaikeuksia motivoitua opiskelusta. Tähän voidaan, ja pitääkin, vaikuttaa eri keinoin, sillä syyt oppimisen vaikeuksiin tai motivaation puutteeseen eivät ole samat kaikilla oppilailla. Yksi näkökulma on lisätä ymmärrystä siitä, että jokaisen tulevaisuudessa on jotakin tavoiteltavaa, jota kohti kulkemisessa omalla oppimispolulla on merkitystä. Valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan esimerkiksi opituilla urasuunnittelutaidoilla on yhteys motivaatioon ja oppimistuloksiin. Samoin Nuori Yrittäjyys -toiminta on tuonut mm. oppimiseen ja oppilaiden minäkuvan vahvistamiseen lisäarvoa mahdollistamalla lapsille ja nuorille väylän onnistua opettelemalla ja sitkeästi yrittämällä.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että toisen asteen opintojen rinnalla myös ns. kolmannen polun toimenpiteillä esimerkiksi perusopetuksen lisäopetuksessa, nuorten työpajoilla sekä kansanopistoissa on yhä paikkansa nuorten osaamisen ja jatko-opintokelpoisuuden vahvistamisessa ja oppivelvollisuuden pidentämisen toteuttamisessa.

Tieteellinen tutkimus

Yleistä

Suomen panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat laskeneet vuodesta 2009 lähtien, jolloin niiden osuus bruttokansantuotteesta oli 3,75 prosenttia. Vuonna 2017 tutkimus- ja kehittämismenojen osuus BKT:sta oli enää 2,8 prosenttia. Tämä on ollut huolestuttava kehityssuunta ja asiantuntija-arvion mukaan on heikentänyt Suomen mahdollisuutta pysyä kilpailukykyisenä.

Talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnitelmasta annetun selonteon perusteella valtion T&K-menot kokonaisuutena kääntyvät kasvuun vuonna 2020 ja ylittävät 2 miljardin euron rajan. Asiantuntijalausunnon mukaan kyse on merkittävästä panostuksesta maamme kestäväen kasvun perustana olevaan osaamiseen ja elinkeinojen uudistumiseen.

Valtion talousarviotalouden T&K-menoista lähes 60 % käytetään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla (yliopistot, ammattikorkeakoulut, Suomen Akatemia).

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Keskeiset tutkimus- ja kehittämisrahat ja niiden kehitys, miljoonaa euroa

	2019 varsinainen talousarvio	2020 esitys	2019—2020 muutos
Yliopistot	631	668	37
Ammattikorkeakoulut	68	72	4
Valtion tutkimuslaitokset	184	189	6
Tutkimusorganisaatioiden määrärahat yhteensä	883	929	47
Suomen Akatemia	469	423	-47
— josta strateginen tutkimus	56	55	-1
Business Finland	583	620	37
— josta t&k-rahoitus	451	500	49
Rahoitusorganisaatiot yhteensä	1 052	1 043	-9
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta	11	11	0
Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidollain mukaiseen tutkimustoimintaan	24	25	1
Keskeiset rahaerät yhteensä	1 970	2 008	38
— vain t&k-rahoitus yhteensä	1 838	1 888	50
— muut t&k-rahoituserät	153	153	0
<i>Arvio valtion koko t&k-rahoituksesta</i>	<i>1 991</i>	<i>2 041</i>	<i>50</i>

Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rahoitusta lähteittäin tarkastellaan lähemmin seuraavassa asetelmassa:

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

	Yliopistot	% kok.	Ammatti- korkeakoulut	% kok.	Tutkimus- laitokset	% kok.
Yhteensä	1 324 464,9	100,0	167 698,2	100,0	422 088	100,0
Budjetti- rahoitus	643 854,3	48,6	68 841,2	41,1	174 870	41,4
Oma rahoitus	245 14,3	1,9	2 327,0	1,4	0	0,0
Ulkopuolinen rahoitus yhteensä	656 096,3	49,5	96 530,0	57,6	247 218	58,6
Suomen Aka- temia	303 640,1	22,9	828,0	0,5	31 736	7,5
Muu OKM	8537,5	0,6	4 101,4	2,4	0	0,0
Business Fin- land	903 49,5	6,8	7 307,0	4,4	31 971	7,6
Muu TEM	11 051,8	0,8	20 605,5	12,3	0	0,0
Muut ministe- riöt yhteensä	10 458,3	0,8	3 564,6	2,1	39 629	9,4
Kunnat	11 524,9	0,9	5 428,0	3,2	3 207	0,8
Muu julkinen rahoitus	8 972,7	0,7	2 093,0	1,2	6 806	1,6
Kotimaiset rahastot	58 474,2	4,4	4 030,0	2,4	10 063	2,4
Kotimaiset korkeakoulut	3 979,4	0,3	298,0	0,2	643	0,2
Kotimaiset yritykset	36 438,9	2,8	7 194,0	4,3	38 796	9,2
Ulkomaiset yritykset	15 436,6	1,2	530,0	0,3	21 057	5,0
EU-rahoitus	76 400,8	5,8	39 568,5	23,6	50 350	11,9
Kansainväli- set järjestöt	226,9	0,0	50,0	0,0	5 501	1,3
Ulkomaiset rahastot	6 327,8	0,5	.	0,0	0	0,0
Muu ulkomai- nen rahoitus	13 925,6	1,1	868,0	0,5	7 459	1,8

Korkeakoulut saavat vuosittain tutkimusrahoitusta useista lähteistä. Merkittävin lähde valtion talousarviosta opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta korkeakouluille siirtyvän rahoituksen jälkeen on Suomen Akatemia lähes 40 %:n osuudellaan ulkopuolisesta rahoituksesta. Muita mer-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

kittäviä rahoituksenlähteitä ovat Euroopan unioni (14 %), Business Finland (12 %), muut ministeriöt (9 %) ja kotimaiset säätiöt ja rahastot (8 %).

Lähes kaikki korkeakoulujen saama tutkimusrahoitus (kuten EU-rahoitus) on tavalla tai toisella julkista. Aidosti yksityistä tutkimusrahoitusta ulkomaisilta ja kotimaisilta yrityksiltä, liitoilta, rahastoilta ja säätiöiltä myönnetään yhteensä vuosittain noin 164 miljoonaa euroa, joka on 11 % kokonaisuudesta.

Valtion tutkimuslaitosten budjettirahoitus on ollut laskusuunnassa koko 2010-luvun. Laitosten tutkimusrahoitus on laskenut noin 24 % vuonna 2013 käynnistetyn tutkimuslaitosuudistuksen jälkeen. Tutkimuslaitosuudistuksen seurauksena tehtiin rahoitusjärjestelyjä, joilla muun muassa perustettiin Strategisen tutkimuksen neuvosto Suomen Akatemian yhteyteen.

Kuluvan vuoden talousarvioon verrattuna vuoden 2020 talousarvioesitys lisää Business Finlandin kautta elinkeinojen uudistamiseen suunnattavaa valtion budjettirahoitusta yhteensä 38,5 milj. euroa. Lisärahoitus kohdistuu ennen kaikkea yritysvetoiseen, vahvasti tutkimuksen kanssa verkostoituneeseen tutkimus- ja innovaatiotoimintaan.

Tutkimusrahoituksen kehittämisen tavoitteet

Tutkimus- ja innovaationeuvosto on asettanut vuonna 2017 tavoitteeksi, että Suomen kansalliset T&K-menot nousevat 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä (v. 2017 osuus on 2,73 %). Sama tavoite sisältyy myös vuonna 2017 julkistettuun korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visioon 2030. Tavoite on otettu pääministeri Rinteen hallitusohjelmaan.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää saadun selvityksen mukaan, että ns. tasaisen kehitymisvauhdin mukaan vuosittainen julkisten T&K-menojen lisäys on alkuvuosina 2019 ja 2020 noin 160 miljoonaa euroa ja vuonna 2030 vielä noin 200 miljoonaa euroa. Asiantuntijalausannon mukaan tavoitteen saavuttaminen edellyttää noin 3 miljardin euron vuosittaisia julkisia ja yksityisiä lisäpanostuksia tutkimukseen ja kehittämiseen.

Sivistysvaliokunta pitää tavoitteen saavuttamista välttämättömänä maamme kilpailukyvyyn säilyttämisen ja parantamisen kannalta mutta painottaa, että kyse on miljardiluokan tavoitteesta ja haasteesta. T&K-panostusten nostaminen 4 %:iin BKT:sta tulee vaatimaan merkittäviä ja pitkäjänteisiä tiede-, koulutus-, innovaatio- ja elinkeinopoliittisia toimia. Käytännössä tarvitaan selkeä vaalikaudet ylittävä ohjelma, jonka puitteissa Suomella on realistiset mahdollisuudet lisätä riittävästi tutkimukseen suunnattavia resursseja.

Valiokunta painottaa, että tutkimus- ja innovaatorahoitus sen eri lähteineen ja rahoituksen kohdennuksineen tulee nähdä kokonaisuutena, joka on yhteinen investointi Suomen menestykseen. Tutkimuksen korkea laatu ja vaikuttavuus ovat uusien ja merkittävien innovaatioiden syntymisen keskeisiä edellytyksiä. Sivistysvaliokunta korostaa korkeakoulujen perusrahoituksen ja Suomen Akatemian tutkijalähtöisen sitomattoman tutkimusrahoituksen merkitystä pitkäjänteiselle korkean laatutason tutkimukselle maassamme.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

TKI-panostukset ovat Suomessa olleet aina yritysvetoisia, ja yksityinen sektori ja yritykset vastaavat tälläkin hetkellä suurimmasta osasta Suomen TKI-panostuksia. Julkinen valta voi poliittikavalinnoillaan yhteistyössä yritysten kanssa edistää yksityisten TKI-investointien kasvua. Julkisen rahoituksen tehtävänä on sitoa erilaiset toimijat yhteistyöhön ja kohti yhteistä päämäärää.

Sivistysvaliokunta korostaa, että vankka julkinen tuki kannustaa yksityisiä sijoittajia ja yrityksiä panostamaan tutkimukseen. Julkinen tuki antaa myös maailmalle signaalin, että uskomme Suomessa omaan tekemiseemme ja tahdomme olla mukana ratkaisemassa ilmastonmuutoksen kaltaisia globaaleja ongelmia. Erityisen tärkeää on, että julkisella rahalla tuetaan erilaisten yhteistyörakenteiden syntymistä tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan, kuten erilaisia innovaatioekosysteemejä. Näissä voi olla mukana eri kokoisia ja muun muassa eri kasvuvaiheessa olevia yrityksiä, korkeakouluja sekä tutkimuslaitoksia. Innovaatioekosysteemien yksi merkittävä arvo on myös koulutuksen ja tutkimuksen yhteyden tiivistämisessä. Parhaimmillaan ne voivat houkutella myös ulkomaisia yksityisiä T&K-investointeja Suomeen.

Suomen Akatemia

Suomen Akatemian kokonaisrahoitusvolyymissa näkyy talousarvioehdotuksessa muutoksena vuoteen 2019 verrattuna kertaluonteisen lippulaivahankkeiden rahoituksen poistuminen (25 milj. euroa) ja vähennyksenä Akatemialta kertaluonteinen EuroHPC-tutkimusinfrastruktuurin rahoitus (20 milj. euroa) vuonna 2020. Vuonna 2021 vastaava rahoitusosuus arvioidaan 10 miljoonaksi euroksi. Lippulaivahankkeiden maksatukset jatkuvat edelleen tehtyjen rahoituspäätösten mukaisesti.

Noin 80 prosenttia Akatemian kilpaillusta rahoituksesta myönnetään yliopistoissa tehtäviin tutkimushankkeisiin, ja Akatemian osuus yliopistojen tutkimustoiminnan kokonaisrahoituksesta vaihtelee vuosittain 20 ja 25 prosentin välillä. Akatemian rahoitus valtion tutkimuslaitosten tutkimusrahoituksesta on noin 8 prosenttia. Akatemia rahoittaa myös ammattikorkeakouluissa tehtävää tutkimustyötä samoin kuin erilaisia tutkimusympäristöjä.

Investointi tieteen infrastruktuurina palvelevaan EuroHPC-supertietokoneeseen toteutetaan osittain siirtona Suomen Akatemian valtuudesta. Asiantuntijalausuntoihin viitaten valiokunta toteaa, että EuroHPC-supertietokoneen rahoitus Akatemian valtuudesta vuonna 2020, eli laajasti ottaen tiedeyhteisön sisäisenä resurssien siirtona tutkimustoiminnan rahoittamisesta tutkimusinfrastruktuuririmojen kattamiseen, ei kasvata tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeiden kokonaispanostuksia tulevan talousarviovuoden aikana.

Sivistysvaliokunta korostaa kuitenkin, että Suomen kaltaiselle maalle usean valtion yhteiset tutkimusinfrastruktuurit ovat tehokas keino rakentaa yhdessä toisiaan täydentäviä infrastruktuuriresursseja ja edistää laajapohjaisesti korkeatasoisen tutkimuksen, koulutuksen ja innovaatiotoiminnan edellytyksiä. Kansallisesti tavoitteena on parantaa suomalaisen tutkimuksen laatua, uudistumista, kilpailukykyä ja tieteidenvälisyyttä sekä lisätä suomalaisten tutkimusympäristöjen vetovoimaisuutta. Kansainvälinen yhteistyö tutkimusinfrastruktuurien hankinnassa ja käytössä on maassamme monella tieteenalalla elinehto tieteelliselle huippututkimukselle.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Sivistysvaliokunta on kannanotossaan vuodelta 2018 (SiVP 57/2018 vp — E 31/2018 vp) pitänyt ehdotusta eurooppalaisen suurteholaskennan yhteisyrityksen perustamisesta ja siis EuroHPC-supertietokoneen hankintaan osallistumista tärkeänä panostuksena eurooppalaisen suurteholaskennan ja siihen liittyvän osaamisen kehittämiseksi.

Korkeakoulut

Autonomiset korkeakoulut päättävät itse rahoituksensa suuntaamisesta eri toimintoihin. Esimerkiksi yliopistot ovat yleensä käyttäneet perusrahoituksestaan noin kolmasosan tutkimustoimintaan. Korkeakoulujen tutkimustoimintaa on jo pitkään toteutettu käytännössä puoliksi opetus- ja kulttuuriministeriön budjettirahoituksella ja puoliksi ulkopuolisella rahoituksella.

Vuodesta 2020 lähtien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta lisätään siten, että lisäys on yliopistoille 40 milj. euroa ja ammattikorkeakouluille 20 milj. euroa. Tämän lisäksi korkeakoulujen rahoitus sidotaan uudelleen indeksiin. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että verrattuna aiempien vuosien merkittäviin säästöpäätöksiin nyt ehdotetut korkeakoulujen perusrahoituksen lisäykset katkaisevat edellisvuosien negatiivisen kehityksen. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoituksen vajeeseen on kuitenkin edelleen kiinnitettävä huomiota, erityisesti kun koulutus- ja tutkimuspolitiikkaan kohdistuu merkittäviä odotuksia osaamistason noston ja kilpailukyvyyn kasvattamisen muodossa.

Hallitusohjelma ja korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 tavoittelevat osaamistason nostamista niin, että 50 % 24–25 vuotiaista on suorittanut korkeakoulututkinnon vuonna 2030. Tällä hetkellä näistä ikäluokista korkeakoulututkinnon suorittaneita on 41 %. Tämän saavuttamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottaa ylempien korkeakoulututkintojen määrän kasvattamista 10 % vuoteen 2024 mennessä ja 38 % vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi jatkuvan oppimisen tarjonnan kasvattamiselle on asetettu kunnianhimoiset tavoitteet. Korkeakoulutuksen tarjoaminen yhä useammalle ja läpäisyn parantaminen eivät kuitenkaan onnistu ilman pitkäjänteistä lisärahoitusta.

Valiokunta arvioi, että korkeakoulutuksen määrälliseen laajentamiseen opetus- ja kulttuuriministeriön ehdottamassa laajuudessa tarvitaan vuoteen 2030 ulottuva rahoitusohjelma. Valiokunta pitää kuitenkin myös tärkeänä, että panostetaan nykyisten opiskelijoiden valmistumisasteen nostamiseen ja valmistumisen nopeuttamiseen. Alle puolet korkeakouluopiskelijoista valmistuu tutkinnon suorittamisen tavoiteajassa.

Korkeakoulujen pääomittaminen ei korvaa vakaata perusrahoitusta, mutta vahvistaa saadun lausunnon mukaan edellytyksiä omilla tutkimuksen vahvuusalueillaan päästä kansainväliseen kärkeen. Sivistysvaliokunta tähdentää määrätietoista ja pitkäjänteistä investoimista tutkimukseen ja koulutukseen ja pitää tärkeänä, että myös pääomittamista jatketaan korkeakouluja tasapuolisesti kohtelevalla tavalla.

Yliopistot. Asiantuntijalausunnoissa on korostettu, että vakaa perusrahoitus antaa yliopistoille mahdollisuuden kehittää tutkimusprofiilejaan pitkäjänteisesti, ylläpitää tarvittavia tutkimuksen infrastruktuureja sekä tarjota tutkijoille mahdollisuuksia urakehitykseen ja liikkuvuuteen. Vakaa

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

perusrahoitus tukee myös ulkomaisessa tutkimusrahoituskilpailussa menestymistä. Hyvin rahoitetut yliopistot houkuttelevat kansainvälisiä osaajia.

Monilla aloilla perustutkimusta tehdään säätiörahoituksella, ja asiantuntijalausunnon mukaan on valitettavaa, että säätiörahoitusta ei huomioida esimerkiksi yliopistojen rahanjakomallissa eikä säätiörahoitusta tilastoida yliopistoissa. Kuitenkin mm. lääketieteessä ja humanistisissa tieteissä iso osa artikkeleista ja väitöskirjoista jäisi syntymättä ilman säätiörahoitusta. Säätiörahoituksen merkitys yliopistojen toiminnalle ja tutkimustyölle tulee tiedostaa nykyistä paremmin.

Ammattikorkeakoulut. Työelämää ja aluekehitystä tukeva soveltava tutkimus- ja kehitystyö on tullut ammattikorkeakoulujen lakisääteiseksi tehtäväksi vuonna 2003, mutta se on huomioitu rahoituksessa vasta vuonna 2015. Muutos ei ole lisännyt rahoitusta vaan pakottanut tehostamaan toimintaa.

Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on erityisen riippuvaista ulkopuolisesta hankerahoituksesta, mikä tekee toiminnasta haavoittuvaa. Ammattikorkeakoulut käyttivät vuonna 2018 181 miljoonaa euroa TKI-toimintaan. Tästä ulkopuolisen rahoituksen määrä oli 106 miljoonaa euroa, josta 90 % on tullut julkisista lähteistä ja 60 % eri EU-lähteistä. Suurin yksittäinen rahoituslähde on ollut Euroopan Aluekehitysrahasto.

Asiantuntijalausunnossa on korostettu, että ammattikorkeakoulut toimivat alueellisissa ja kansallisissa tutkimuksen ja osaamisen keskittymissä. Näiden vahvuusalueiden ja osaamiskeskittymien pitkäjänteiseen kehittämiseen ammattikorkeakoulut tarvitsevat Suomen Akatemian lippulaivarahoituksen kaltaisen rahoituksen. Yksittäisiin hankkeisiin kohdistuva ulkopuolinen rahoitus ei tue alueellisten osaamisen keskittymien ja ekosysteemien pitkäjänteistä kehittymistä.

Tutkimuksen rahoitusjärjestelmän toimivuus

Saadun selvityksen mukaan maamme monikanavainen rahoitusjärjestelmä mahdollistaa hyvin erilaisten tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan hankkeiden rahoittamisen. Rahoituksen kilpailuttamisella voidaan arvioida ja kannustaa tieteellistä huipputaamista prosessilla, jota tiedeyhteisö hallinnoi. Tässä yksi avainkysymys on onnistumisprosentti eli rahoitettujen hankkeiden suhde hakemusten määrään. Yleisesti ei ole pidetty toivottavana, että vain alle 10 % hankkeista saa rahoitusta. Suomen Akatemian keskeisillä rahoitusmuodoilla rahoitettujen hankkeiden osuus on 10–20 %.

Asiantuntijalausunnon mukaan tutkimusrahoitus Suomessa on kuitenkin liian pirstaleista ja lyhytkestoista. Nykyisen korkeakoulu- ja tutkimusrahoituksen erityispiirteet, eli jatkuva kilpailu ja tulosoikeuden mittareiden perässä juokseminen, aiheuttavat tilanteen, jossa resursseja valuu tutkimustyöstä rahan hakemiseen ja indikaattoreiden palkitseman tuotoksen maksimoimiseen.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että T&K-toiminnan hanke- ja rahoitusmenettelyjen tarkoituksenmukaisuutta ja käytännön toimivuutta arvioidaan säännöllisesti sekä hankkeen toteutumisen että laajemmin tutkimuksen tekijöille ja tutkimusorganisaatioille hankemenettelyistä aiheutuvien suorien ja epäsuorien vaikutusten kannalta. Asiantuntijakuulemisessa on esitetty vahva toive siitä, että jatkossa käytetään vakiintuneita, jo olemassa olevia rahoitusinstrumentteja.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Uudet välineet lisäävät entisestään tutkimushenkilöstön resurssien käyttämistä tutkimusrahoituksen hakemiseen ja laajentavat tutkimushallintoa.

Kansainvälisissä vertailuissa parhaiten pärjäävissä yliopistoissa perusinfrastruktuuri ja perusrahoitus ovat Suomea paremmalla tasolla. Suomessa korkeakouluilta puuttuu asiantuntijoiden mukaan taloudellinen liikkumatila, jonka puitteissa on mahdollista tehdä uusia nopeita tutkimusavauksia. Huomattavasti ketterämmin toimivilla ulkomaisilla korkeakouluilla on mahdollisuus edetä nopeammin ja panostaa lisääntyvän EU-rahoituksen hakemiseen.

Sivistysvaliokunta korostaa, että nimenomaan perusrahoituksen lisäämisellä voidaan tarjota korkeakouluille sitä liikkumavaraa ja herkkyyttä, jota menestyminen vaatii haattaessa kilpailtua liisärahoitusta esimerkiksi EU:n eri rahoitusinstrumenteilta.

Tutkittu tieto perustana päätöksenteolle

Valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksessa on syksyllä 2013 perustettu Suomen Akatemian yhteyteen strategisen tutkimuksen rahoitusväline rahoittamaan pitkäjänteistä ongelmakeskeistä tutkimusta, jonka tarkoituksena on löytää ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin. Lisäksi valtioneuvoston yhteiskunnallista päätöksentekoa tukevia lyhyemmän aikavälin tutkimus- ja selvitystöitä koordinoidaan valtioneuvoston kansliasta. Valtioneuvoston yhteisen selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) tavoitteena on tehostaa tutkimus-, ennakointi-, arviointi- ja seurantatiedon käyttöä ja siten vahvistaa päätöksenteon tietopohjaa.

Edellisten lisäksi on 2010-luvulla perustettu useita, eri tieteenalojen osaamista yhdistäviä asiantuntijapaneeleita, kuten kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli (nyk. kestävyyspaneeli), ilmastopaneeli ja luontopaneeli. Tiedeyhteisö tuottaa tiedenevonantoa myös näiden rakenteiden ulkopuolella. Suomalaisen Tiedeakatemian koordinoimana Suomeen on kolmivuotisessa hankkeessa (2019—2021) perusteilla pysyvä tiedenevonantojärjestelmä. Järjestelmän tehtävänä on korkeatasoisen tieteellisen tiedon jalostaminen ja välittäminen päätösten valmistelijoille ja päätösten tekijöille.

Sivistysvaliokunta toteaa, että yhteiskunnallisen päätöksenteon kysymykset ovat usein vaikeasti rajattavia ja päätöksenteon tietotarpeet muuttuvat nopeasti. Päätöksenteossa tarvittava tieto voi olla sirpaleista tai vaikeasti tulkittavaa. Tutkitun tiedon hyödyntämisen tapoja ja toimintamalleja on useita, ja ne tulee sovittaa päätöksenteon kohteena olevan ilmiön, haasteen tai asian muodostamaan tarpeeseen. Tiedon kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen parantaminen ja tutkitun tiedon aseman vahvistaminen päätöksenteossa on valiokunnan mielestä yhä tärkeämpää.

Tutkijoilla ei ole mielestään riittävästi mahdollisuuksia edistää yhteiskunnallisen päätöksenteon perustamista tutkittuun tietoon, sillä julkaisutoiminnassa arvostetaan kansainvälisiä julkaisuja ja ns. yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen on korkeakoulujen rahanjakomalleissa vähän kannusteita. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa voidaan aina riittävässä määrin tukeutua parhaaseen mahdolliseen tieteelliseen asiantuntemukseen. Korkeakoulujen yhteiskunnallista vuorovaikutusta tulee mahdollisuuksien mukaan edistää myös korkea-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

koulujen rahanjaossa. Valiokunta korostaa yleisen tiedemyönteisyyden merkitystä ja tarvetta vahvistaa kaikilla tasoilla osaamisen arvostamista Suomessa.

Kulttuuri ja liikunta hyvinvointivaikuttajina

Yleistä

Valiokunta pitää hyvänä, että talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa ehdotetaan kulttuurin toimialalle useita panostuksia, joilla tuetaan ja edistetään väestön hyvinvointia sekä kulttuurialan toiminnan edellytyksiä. Resursseja kohdennetaan lapsille, nuorille ja aikuisille toimijoina ja alan palvelujen ja toimintojen käyttäjinä sekä kulttuurialan ammattilaisille. Talousarvioesityksessä ja julkisen talouden suunnitelmassa esim. koulupäivän yhteydessä tarjottavien maksuttomien harrastusmahdollisuuksien edistämiseen (ns. Suomen Islannin malliin) ehdotetaan 5 000 000 euroa määrärahaa vuonna 2020 sekä vuosittain 14 500 000 euroa vuosina 2021—2023. Mahdollisuudet sisältävät muun muassa kulttuuri- ja liikuntaharrastusten tarjoamisen siten, että ne ovat nykyistä kattavammin kouluikäisten lasten ja nuorten saatavilla.

Talousarviossa ehdotetaan kohdistettavan liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanoon 4,8 milj. euroa vuodelle 2020. Talousarviossa on hyvinvoinnin edistämisen tavoitteeseen tähtäviä määrärahaesityksiä myös muiden hallinnonalojen pääluokissa. Tällaisia ovat esimerkiksi kävelyn ja pyöräilyn edistäminen, lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma sekä poikkihallinnollinen liikumisohjelma. Valiokunta kannattaa talousarvioesityksen kulttuurin ja liikunnan toimialalle ehdotettuja panostuksia koko väestön hyvinvoinnin edistämiseksi ja ylläpitämiseksi.

Taide- ja kulttuuripalveluiden sekä liikkumisen edistämisen yhdenvertaisen saatavuuden ja saavutettavuuden turvaaminen on tärkeää. Tämä tarkoittaa yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Hallinnonalan toimijoiden tavoitteissa tulisi painottaa erityisesti vähän liikkuvien ja kulttuuripalveluja käyttävien tavoittamista.

Taide ja kulttuuri hyvinvoinnin edistäjinä

Kulttuurin valtionavustuksiin osoitetuilla lisämäärärahoilla vuosille 2021—2023 tuetaan muun muassa lastenkulttuuria (yleis- ja hankeavustusten lisämääräraha yhteensä 7 miljoonaa euroa) ja taiteen perusopetusta (2 miljoonaa euroa vuodesta 2020 lähtien). Valiokunta pitää esitettyjä panostuksia tarpeellisina. Ne luovat harrastusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille. Laadukas taiteen perusopetus edistää taiteen oppimisen ja tekemisen lisäksi myös kasvamista kulttuurin käyttäjäksi.

Kulttuuripalvelujen saavutettavuutta ja kulttuurin toimintaedellytysten parantamista tuetaan lisäksi kohdentamalla esittävän taiteen valtionosuus- ja rahoitusuudistukseen, johon osoitetaan lisämäärärahaa verrattuna vuoteen 2019 seuraavasti: 3 miljoonaa euroa vuonna 2020, 3,5 miljoonaa euroa vuonna 2021, 9 miljoonaa euroa vuonna 2022 ja 12 miljoonaa euroa vuonna 2023. Rakentamisen prosenttitaitteen edistämiseen osoitetaan vuodesta 2020 lähtien vuosittain lisämäärärahaa (500 000 euroa) ja kertaluonteisena tulevaisuusinvestointina osoitetaan 1 miljoona euroa vuodelle 2020 yleisten kirjastojen saavutettavuuteen ja kirjastoautoihin. Valiokunta kannattaa edellä mainittuja esityksiä.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Taide ja kulttuuri vahvistavat ihmisten mielenterveyttä osana hyvinvointia. Valiokunnan mielestä talousarvion linjaukset taiteen ja kulttuurin tuomisesta ihmisten arkeen, kuten varhaiskasvatukseen ja koulupäivän harrastustoimintaan ja muihin toimintaympäristöihin, ovat kannatettavia. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset ovat merkityksellisiä myös haavoittuvassa asemassa olevissa väestöryhmissä, joille taide ja kulttuuri ovat usein saavuttamattomissa. Valiokunta tukee talousarvioesityksen tavoitetta lisätä osallisuutta kulttuuriin ja kaventaa eri väestöryhmien eroja osallistumisessa ja katsoo, että osallisuus voisi kattaa mahdollisuuden osallistua taide- ja kulttuuritoimintaan sekä tekemällä että kokemalla. On huolehdittava siitä, että taide ja kulttuuri on saavutettavissa yhdenvertaisesti kaikille ja koko maan kattavasti.

Valiokunta kiinnittää huomiota taiteen tekemisen ja kokemisen mahdollisuuksiin erilaisissa sosiaali- ja terveysalan toimintayksiköissä ja vankiloissa. Teatterit ja orkesterit ovatkin jo tarttuneet tähän, ja eri taiteenalojen toimijoiden yhteistyöllä siihen on mahdollista saada uusia ulottuvuuksia. Terveystieteiden ja sosiaalitoimen yksiköihin sekä vankiloihin suuntautuvan taidetoiminnan juurruttamiseksi osaksi taide- ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalan toimintamalleja tarvitaan uudenlaista ajattelua muun muassa yhteisvastuullisen rahoituksen järjestämiseksi. Valiokunta toteaa, että taiteen hyvinvoinnin edistämisen kenttä mahdollisuuksineen on hyvin moninainen, ja niin sen tulee ollakin, jotta se pystyy tarjoamaan hyvinvointia lisääviä elämyksiä ja kokemuksia mahdollisimman monelle.

Suomen Kulttuurirahaston, Svenska kulturfondenin ja Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton Taidetestaajat-hanke vie kolmen vuoden ajan kaikki Suomen kahdeksasluokkalaiset kahdelle taidevierailulle esimerkiksi teatteriin, oopperaan tai taidemuseoon. Vierailu on monelle nuorelle ensimmäinen tilaisuus sekä kokea taidetta että esittää siitä oma mielipiteensä. Toiminnan rahoitus on päättymässä kesällä 2020, kun säätiöt ovat käyttäneet siihen yli 20 miljoonaa euroa. Hankkeen toimijat ovat ilmoittaneet olevansa valmiit rahoittamaan hanketta vielä yhden vuoden ajan 50 prosentilla ja sen jälkeen alenevalla osuudella. Näin ollen nykyinen tehokas ja suuren suosion saanut kahden vierailun malli on toteutettavissa valtion tuella lukuvuonna 2020—2021 noin 3,3 miljoonan euron valtionavustuksella. Yhden vierailun alueellinen malli toteutuu noin 1,4 miljoonan euron määrärahalta.

Sivistysvaliokunta pitää Taidetestaajat-hanketta erittäin tärkeänä ja kannatettavana ja esittää valtiovarainvaliokunnalle, että vuoden 2020 talousarvioon varataan momentille 29.80.50 (Eräät avustukset) 1,4 miljoonan euron määräraha avustuksena Suomen lastenkulttuurikeskusten liitolle koululaisten tasa-arvoisten taidevierailujen toteuttamiseen.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan hallitus toteuttaa vaalikauden aikana kertaluonteisen tulevaisuusinvestointiohjelman. Näissä olisi mahdollisuus tehdä investointeja luovan talouden sektorille ja mm. yhteiskunnallisesti tärkeisiin kokeiluihin. Taiteella ja kulttuurilla on hyvinvointivaikutusten lisäksi merkitystä taloudelle, toimeliaisuudelle ja elinvoimalle. On tärkeää, että taiteen alkutuotantoon, eli taitelijoiden työn mahdollistamiseen, panostetaan riittävästi. Tämä edellyttää taiteilijoiden ansainnan, kuten palkka ja apurahat, sekä sosiaaliturvan kokonaisuuden tarkastelua ja kehittämistä siten, että taiteilijoille turvataan yhdenvertaiset mahdollisuudet keskittyä yhteiskunnallisesti merkittävään ja kannattavaan työhönsä tekemiseen. Valiokunta pitää hyvänä julkisen talouden suunnitelman esitystä taiteilija-apurahan ja taiteilijaprofessoriapurahan tason tarkistamiseksi siten, että määräraha lisääntyy 1,4 miljoonaa euroa vuosina 2020 ja 2021 sekä 1,8 milj.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

euroa vuosittain 2022 ja 2023. Kuukausittaisen apurahan määrä nousee 1 733,37 eurosta 1 939,15 euroon vuonna 2020.

Ylimääräiset taiteilijaeläkkeet

Sivistysvaliokunta pitää valitettavana puutteena sitä, että talousarvioesitykseen ei sisälly taiteilijaeläkejärjestelmän korjausta. Valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan suurimmalle osalle taiteilijakuntaa kertyy taiteellisesta työstä eläkettä erittäin vähän, koska taiteellaan ansaitsee riittävästi vain murto-osa taiteilijoista ja apurahat huomioon ottava Mela-järjestelmä on niin uusi. Vain 10 % hakijoista saa vuosittain taiteilijaeläkkeen. Monet hakevat sitä turhaan vielä korkeassa iässä.

Valiokunta painottaa taitelijoiden eläkkeitä koskevan epäkohdan korjaamista ja esittää valtiovarainvaliokunnalle, että momentille 29.80.16. (Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet) lisätään riittävät määrärahat uusiin taiteilijaeläkkeisiin siten, että enintään saadaan myöntää täyttä eläkettä vastaavina 100 ylimääräistä taiteilijaeläkettä.

Hyvinvointia liikunnallisella elämäntavalla

Talousarvioesityksessä tunnistetaan väestön vähäinen fyysinen aktiivisuus. Liikkumattomuus heikentää yksilöiden ja yhteiskunnan toimintakykyä. Liikkumattomuuden vuosittaiset kustannukset ja tuottavuuden menetykset arvioidaan olevan 3,2—7,5 miljardia euroa (Liikkumattomuuden lasku kasvaa - vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018, s. 57).

Valiokunta pitää tarpeellisena, että talousarvioesityksen panostuksilla haetaan osaltaan ratkaisuja liikkumattomuuden ja liian vähäisen fyysisen aktiivisuuden aiheuttamiin yksilöllisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin paitsi ministeriön omilla toimenpiteillä myös koko valtioneuvoston poikikihallinnollisella yhteistyöllä. Valiokunta viittaa eduskunnan sivistysvaliokunnan mietinnön (SiVM 22/2018 vp — VNS 6/2018 vp) pohjalta hyväksymään kannanottoon hallinnonrajat ylittävän yhteistyön johtamisesta ja täytöntöönpanosta.

Talousarvioesityksen tavoitteena on lisätä kaikkien ikäluokkien liikunnallista elämäntapaa ja sen mahdollistamista yhdenvertaisesti aktiivista kansalaisuutta vahvistaen. Tavoitteen saavuttamista tukevat talousarvioesityksessä esimerkiksi Liikkuva koulu -ohjelman laajentaminen eri ikäluokkiin (Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva opiskelu ja Liikkuva aikuinen -ohjelmat), johon ehdotetaan 6 miljoonaa euroa, sekä liikuntapaikkojen rakentamiseen ehdotettu 2 miljoonaa euroa vuodelle 2020. Valiokunta pitää em. määrärahaosoituksia tärkeinä ja toteaa, että se on mietinnössään liikuntapoliittisesta selonteosta (SiVM 22/2018 vp — VNS 6/2018 vp, kannanottoehdotus 6) edellyttänyt panostamista Liikkuva koulu -hankkeen laajentamiseen ja liikunnan edistämiseen erityisesti niihin oppilas- ja opiskelijaryhmiin, jotka kaikkein vähiten liikkuvat. Jo varhaiskasvatuksesta alkava liikkumiseen innostaminen on perusteltua, koska liikuntatottumukset alkavat muodostua jo kolmevuotiaasta alkaen (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:2, s. 32).

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota myös lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden ikäryhmittäiseen tarkasteluun ja sen perusteella kohdennettaviin toimiin liikunta-aktiivisuuden lisäämiseksi. Vuotta 2018 koskevan tiedon mukaan viikoittaisen liikuntasuosituksen — vähintään 60 minuuttia päivässä — täytti 7-, 9- ja 11-vuotiaiden ikäryhmissä reilut 40 % kunkin ikäryhmän lapsista. 13-vuotiaiden kohdalla osuus on 31 %, ja 15-vuotiaista suosituksen täyttää enää 19 %. Suositusten täyttämässä oli kuitenkin pientä nousua vuoteen 2016 verrattuna. (Lasten ja nuorten liikuntakäyttyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtioneuvoston liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1, s.19 ja 21.) Valiokunta pitää tärkeänä, että liikkumistottumuksia seurataan ja tutkitaan, jotta toimenpiteitä osataan kohdistaa oikein.

Nykytiedon valossa liikkuminen vaikuttaa myönteisesti mielenterveyteen kaikissa ikäryhmissä ja vaikutuksia voidaan saavuttaa, vaikka liikkuminen ei olisi fyysisesti vaativaa tai intensiivistä. Liikunta sosiaalisena, osallistavana ja yhteisöllisyyttä vahvistavana toimintana tukee parhaimmillaan myös mielenterveyden vahvistamista. Eri ikäryhmissä liikunnan motiivit ovat usein mielen hyvinvointiin liittyviä, kuten rentoutuminen, mielialan kohoaminen tai mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen. Lapsilla liikkuminen edistää mielen toimintojen kehittymistä. Ikääntyneillä muistitoimintojen heikentyminen ja psyykinen oireilu vähenevät säännöllisellä liikunnalla.

Valiokunta pitää matalan kynnyksen liikuntapalvelujen turvaamista erityisen tärkeänä, sillä usein kynnys liikuntapalveluiden käyttöön on korkea niillä, joiden elämässä on monenlaisia haasteita, ja kiinnittää huomiota siihen, että etenkin liikuntaa harrastamattomilla ja istumapainotteista elämää viettävillä on todennäköistä, että pienikin lisäys liikkumisen määrään vaikuttaa myönteisesti psyykkiseen hyvinvointiin. Tuoreissa liikkumisen suosituksissa (UKK-instituutti 21.10.2019) korostetaan kaikenlaisen liikuskelun terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Valiokunta kannattaa talousarvioesityksen tavoitteita ja toimia liikunnan mahdollisuuksien lisäämiseksi ja liikunnalliseen elämäntapaan kannustamiseksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota liikuntaa edistävien järjestöjen tukemiseen. Budjettivaroja (4,8 miljoonaa euroa) esitetään kohdenettavaksi seuratukeen, ikääntyneiden liikuntaan sekä huippu-urheiluun. Sen sijaan veikkausvoittovaroista myönnettävien liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustuksiin esitetään 2,4 miljoonan euron vähennystä. Valiokunta pitää vähennysesitystä erittäin valitettavana ottaen huomioon järjestöjen tekemä työ väestön liikkumisen edistämässä ja painottaa mainitun säästötoimen kohdentamisen uudelleen harkintaa liikunnan kansalaistoiminnan turvaamiseksi. Sivistysvaliokunta korostaa liikuntaa edistävien järjestöjen toiminnan merkitystä erityisesti tilanteessa, jossa liikuntapoliittisen selonteon linjausten mukaisesti halutaan, että liikkuva elämäntapa yleistyy kaikilla. Liikkumattomuus on Suomessakin vakava kansanterveydellinen haaste, jonka kustannusvaikutukset ovat vuositasolla arvioiden yli kolme miljardia euroa.

Veikkausvoittovaroista ehdotetun vähennyksen perumiseksi sivistysvaliokunta esittää, että momentille 29.90.50 (Rahapelitoiminnan tuotot urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen) lisätään 2,4 miljoonaa euroa liikunnan kansalaistoimintaan.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Kelloseppäkoulun tilanne

Asiantuntijakuulemisessa on esitetty, että kello- ja mikromekaniikan osaamisalan koulutuksesta Suomessa vastaa ainoana oppilaitoksena Kelloseppäkoulu. Ammattireformiin liittyvien uudistusten yhteydessä Kelloseppäkoulu on pienen keihäänkärkialan toimijana joutunut tilanteeseen, jossa koulun saama ammatillisen koulutuksen rahoitus ei enää jatkossa riitä koulun ylläpitämiseen. Koulu esittää toiminnan turvaamista siirtymäajan harkinnanvaraisella yksikköhinnan korotuksella tai muulla lisärahoituksella, noin 300 000 euroa vuodessa.

Valiokunnan saaman tiedon mukaan Kelloseppäkoulun antama osaaminen on mikromekaniikan alalla erittäin korkealaatuista ja opiskelijat työllistyvät hyvin valmistuttuaan. Mikromekaniikan osajista on pulaa sekä Suomessa että ulkomailla.

Sivistysvaliokunta esittää, että valtiovarainvaliokunta huolella arvioi talousarvioehdotuksen käsittelyn yhteydessä mahdollisuuksia ratkaista Kelloseppäkoulun rahoituksen ongelmat.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että momentille 29.80.16. (Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet) lisätään riittävät määrärahat uusiin taiteilijaeläkkeisiin siten, että enintään saadaan myöntää täyttä eläkettä vastaavina 100 ylimääräistä taiteilijaeläkettä,

että momentille 29.80.50 (Eräät avustukset) lisätään 1,4 miljoonan euron määräraha avustuksena Suomen lastenkulttuurikeskusten liitolle koululaisten tasa-arvoisten taidevierailujen toteuttamiseen,

että momentille 29.90.50 (Rahapelitoiminnan tuotot urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen) lisätään 2,4 miljoonaa euroa liikunnan kansalaistoimintaan ja

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp

Helsingissä 8.11.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd (osittain)
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd (osittain)
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Pirkka-Pekka Petelius vihr (osittain)
jäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen
valiokuntaneuvos Kaj Laine

**Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 1**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Yleistä julkisen talouden suunnitelmasta ja talousarvioehdotuksesta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 sekä valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023 sisältää tärkeitä panostuksia osaamiseen ja koulutukseen. Tilanteessa, jossa olisi mahdollista tehdä lisäpanostuksia, on ne kohdistettava sivistykseen ja osaamiseen.

Yleisenä huolena on kuitenkin se, että useat hallituksen ehdottamat lisäpanostukset ovat luonteeltaan määräraaikaisia. Ne on tarkoitus kattaa omaisuuden myyntituloilla, ja ne ovat kertaluonteisia panostuksia, vaikka osa kohteista tarvitsisi nimenomaisesti pysyvää rahoitustason nostoa. Tämä ei vahvista koulutuspolitiikan ennakoitavuutta ja koulutuksen pitkäjänteistä kehittämistä.

Jaamme näkemyksen siitä, että jokaisen on suoritettava vähintään toisen asteen tutkinto. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää on pyrittävä määrätietoisesti vähentämään. Tämä edellyttää myös hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä.

Pysyviä määrärahalisäyksiä on tulossa noin 200 miljoonalla eurolla vuoden 2023 tasossa. Niistä yli puolet kohdistetaan oppivelvollisuusiän pidentämiseen sekä maksuttomaan toiseen asteeseen. Asiantuntijankemysten mukaan oppivelvollisuusiän pidentäminen ei ole vaikuttava tapa puuttua lasten ja nuorten syrjäytymiseen ja koulupudokkuuteen. Tarvitsemme sen sijaan oikea-aikaista tukea sekä panostuksia varhaisiin vuosiin ja peruskouluun. Oppivelvollisuusiän pidentäminen on mekaaninen toimenpide, jolla ei itsessään varmisteta sitä, että opiskelijat saavuttavat koulutuksen aikana riittävän osaamisen myöhempää koulutuspolkua sekä työelämää varten.

Pysyviä menoja tulisi enemmän lisätä perusopetuksen vahvistamiseen. Tällä hetkellä perusopetus ei takaa kaikille riittäviä tietoja ja taitoja toisella asteella opiskeluun. Toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi peruskoulujen ja ammatillisen koulutuksen jälkiohjausvelvoite, panostukset erityisopetukseen ja tuen toteutumiseen sekä nivelvaiheisiin panostaminen. Määrärahoja tulee lisätä niille, jotka niitä eniten tarvitsevat ja niistä hyötyvät.

Lukiokoulutuksen rahoituksen yksikköhinnan vahvistaminen on oikeasuuntainen teko. Kuitenkin on huomioitava, että koko lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää tulisi uudistaa kokonaisuutena, jotta rahoitusjärjestelmä toimii tarkoituksenmukaisella tavalla ja pystyy kattamaan paremmin kustannustason noususta johtuvia kuluja.

Korkeakoulutuksen osalta hallituksella on oikeasuuntaisia tavoitteita. Meidän on tehtävä töitä sen eteen, että vähintään puolella ikäluokasta olisi korkea-asteen tutkinto vuoteen 2030 mennessä. Huomioitavaa on kuitenkin, että hallituksen tavoitteet ovat ristiriidassa suhteessa ehdotettuun rahoituskehykseen. Resursseja ei ole varattu aloituspaikkamäärän kasvattamiseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp Eriävä mielipide 1

Korkeakoulutuksen indeksijäädytyksistä luopuminen on päätetty jo viime vaalikaudella. On hyvä, että hallitus toteuttaa myös ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen perusrahoitustason nostamisen jo vuodesta 2020 alkaen täysimääräisesti.

Perustaitojen vahvistaminen

Joka vuosi jopa 6 000 nuorta päättää peruskoulun ilman riittäviä kirjallisia ja matemaattisia valmiuksia. Tuhannet nuoret ovat joka vuosi vaarassa jäädä yhteiskunnasta syrjään. Myös suomalaisten oppimistulosten pitkään jatkunut positiivinen kehitys on pysähtynyt, eivätkä kaikki koululaiset pysy mukana.

Koulutusjärjestelmämme vaikuttavin osa piilee varhaisissa vuosissa. Tarvitsemme tasa-arvoa ja oppimisen mahdollisuuksia vahvistavia toimia heti koulupolun alkupäähän. Myöhemmin on vaikeaa korjata sitä, mikä on jäänyt oppimatta varhaislapsuudessa ja peruskoulun ensimmäisinä vuosina. Siksi panostamalla varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja peruskoulun ensiaskeliin turvaamme nykyistä vahvemman, kannustavamman ja tasa-arvoisemman koulutien ihan kaikille lapsille.

Peruskoulun on taattava jokaiselle riittävät tiedot ja taidot myöhemmälle koulupolulle. Osaamisen varmistaminen on nostettava keskiöön. Hyvä luku-, kirjoitus- ja laskutaito on hankittava perusasteella, sillä vahvat perusvalmiudet ovat edellytys jatko-opinnoissa ja elämässä pärjäämiseksi.

Jokaisen tukea tarvitsevan oppilaan on sitä saatava asuinpaikasta riippumatta. Käynnistetään asiantuntijavalmistelu ja -arviointi kolmiportaisen tuen ja integraatioperiaatteen toimivuudesta ja sen käytännöistä. Uudistetaan kolmiportaista tukea siten, että se takaa kaikille riittävän tuen. Vähennetään hallinnollista taakkaa ja ylimääräistä byrokratiaa. Pidetään tuen keinovalikoima laajana siten, että myös pienryhmäopetus on oppilaiden tarpeen niin vaatiessa mahdollista. Hallitus ei ole korjaamassa tuen saamiseen liittyviä ongelmia.

Koulujärjestelmämme vahvuus piilee maailman parhaissa opettajissa. Heidän perus- ja täydennyskoulutuksensa kehittämistyötä on jatkettava. Sivistysvaliokunta kiinnittää aivan oikein huomiota opettajien täydennyskoulutustarpeeseen. Opettajien täydennyskoulutukseen ei kuitenkaan ole varattu erillistä rahoitusta.

Asiantuntijakuulemisissa esitettyjen näkemysten perusteella myös Nuori yrittäjyys -toimintamallin rahoitustasoa on nostettava. Talous- ja yrittäjyystaidot ovat keskeisessä roolissa yhteiskunnassa toimimisessa.

Korkeakoulujen aloituspaikkamäärät

Pääministeri Rinteen hallitus on sitoutunut nostamaan aloituspaikkamääriä yliopistoissa ja korkeakouluissa. Viime vaalikaudella yhteistyössä korkeakoulukentän kanssa laadittu Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 edellyttää, että vuoteen 2030 mennessä vähintään puolet ikäluokasta saisi korkeakoulututkinnon.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp Eriävä mielipide 1

Tällä hetkellä meillä on korkeakoulutetuista henkilöistä pulaa erityisesti kasvatus- sekä sosiaali- ja terveysaloilla. Viime kaudella opetus- ja kulttuuriministeriö sopi yliopistojen kanssa merkittävästä varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmäärien lisäämisestä. Useilla alueilla on huutava pula kasvatuksen ammattilaisista, ja heidän koulutusmääriään tulee nostaa määrätietoisesti myös korkeakoulujen seuraavalla tulossopimuskaudella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö aikoo vaatia korkeakouluja tuottamaan tuntuvasti nykyistä enemmän tutkintoja lähivuosina. Ministeriön ja korkeakoulujen seuraavalla rahoitussopimuskaudella tutkintoja tulisi valmistua lähes 8 000 enemmän vuodessa kuin nykyisellä rahoituskaudella. Tämä on merkittävä lisäys nykytilaan nähden.

Hallituksen esityksessä ollaan lisäämässä korkeakoulujen aloituspaikkamääriin osoitettavaa rahoitusta vain miljoonalla eurolla vuodelle 2020. Mikäli hallitus aikoo toteuttaa suunnittelemansa aloituspaikkojen merkittävän kasvattamisen ilman lisärahoitusta, on kyse leikkauksesta. Tosiasiallisesti aloituspaikkoihin ei ole tulossa erillistä lisärahoitusta, mikä johtaa rahoituksen laskuun tutkintoa kohden. Tämä heikentää niin koulutuksen kuin tutkimuksen laatua. Enemmän pitäisi tehdä vähemmällä.

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitus

Olemme sitoutuneet nostamaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen tason neljään (4) prosenttiin valtion bruttokansantuotteesta. Hallituksen ehdotuksen mukaisesti tätä päämäärää ei olla saavuttamassa. Rahoitustason kasvattaminen edellyttää määrätietoista politiikkaa, jolla neljään prosenttiin voidaan päästä.

Myös yksityistä rahoitusta tarvitaan tavoitteeseen pääsemisessä. Vakaa ja ennakoitava toimintaympäristö on edellytys yksityisten investoinneille.

Edellinen hallitus päätti lopettaa korkeakouluindeksien jäädytyksen. Viime kaudella panostettiin merkittävästi TKI-toimintaan. Tämän vuoden budjettiin tehtiin 112 miljoonan euron pysyvät panostukset, joilla edetään määrätietoisesti kohti 4 prosentin tieteen ja tutkimuksen rahoituksen osuutta bruttokansantuotteesta. Nyt suunta on toinen.

Korkeakoulujen pääomittamisella vahvistetaan korkeakoulujen omaa rahoitusasemaa. Kuten sivistysvaliokunta lausunnossaan toteaa, pääomittaminen vahvistaa saadun lausunnon mukaan edellytyksiä omilla tutkimuksen vahvuusalueillaan päästä kansainväliseen kärkeen. Hyvin hoidettuna pääomasta saadut tuotot vapautuvat korkeakoulujen itsensä päätettäviin kohteisiin. Pääomittaminen vahvistaa korkeakoulujen autonomiaa ja tukee korkeakoulujen omia uusia tutkimuksellisia avauksia. Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja on pääomittettava valtion omaisuuden myynnistä saatavilla tuloilla jo vuodesta 2020 alkaen.

Hallituksen esitys laskee Suomen Akatemian myöntövaltuuksia 31 miljoonaa euroa ensi vuonna. Nämä eurot ovat poissa suomalaisesta huippututkimuksesta ja korkean osaamisen vahvistamisesta.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 1

Supertietokoneen rahoitus tulisi kattaa omaisuuden myyntituloista, koska kyseessä on kertaluonteinen meno. Tästä vapautuvat budjettivarat on kohdistettava Suomen Akatemian myöntövaltuuksiin.

Tulevaisuuden kasvu ja kilpailukyky syntyvät osaamisesta. Haaste osaavan työvoiman saatavuudesta on ratkaistava panostamalla jatkuvaan oppimiseen. Suomeen on laadittava osaamisen tulevaisuussopimus yhteistyössä valtion, työmarkkinajärjestöjen ja koulutuksen järjestäjien kesken. Jatkuvan oppimisen reformin tavoitteena on luoda uusia osaamisen päivittämisen mahdollisuuksia kaikille aloille. Erityisesti jatkuvan oppimisen ja osaamisen päivittämisen mahdollisuuksia on lisättävä aloilla, joissa paine rakennemuutokselle on kova, ja aloilla, joissa koulutustaso on matala.

Lopuksi

Lisäksi esitämme vakavan huolen veikkausvoittovarojen alenemisesta, joka jo nyt vaikuttaa kansalaisjärjestöjen rahoitukseen ja jatkuessaan vaikeuttaa merkittävästi liikunnan, kulttuurin ja nuorisotyön rahoitusta. Hallitusohjelman mukaan hallitus ottaa toimikaudellaan huomioon järjestöjen toimintaedellytykset muuttuvassa toimintaympäristössä. Esitämme, että veikkausvoittovarojen alenemisen aiheuttaman vakavan rahoitusvajeen ennakointiin ja korjaamiseen asetetaan parlamentaarinen työryhmä.

Muilta osin yhdyimme valiokunnan lausunnossa esitettyihin kannanottoihin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8.11.2019

Paula Risikko kok
Sari Multala kok
Sofia Vikman kok

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Vastuu järkevästä koulutus suunnittelusta on valtiolla. Koulutustarjonnan tulee pystyä vastaamaan työmarkkinoiden ja yhteiskunnan alati muuttuviin tarpeisiin. Perussuomalaisten ryhmä painottaa, että yhteiskunnan on pystyttävä tukemaan oppimista entistä paremmin koko työuran ajan. Lähtökohdaksi tulee ottaa elinikäinen oppiminen — ei kallis ja tehoton oppivelvollisuusiän keinoitekoisen nostaminen.

Vaikeina ja kansainvälisestäikin epävakaina talouden aikoina on tehtävä ennustettavaa ja johdonmukaista talouspolitiikkaa. Tavoitteena tulee olla, että kasvatamme henkilön lähtökohdista riippumatta Suomea rakentavia ja hyvinvoivia ihmisiä, joilla on edellytykset elämänmittaiseen oppimiseen.

Vaikka työllisyystoimien valmistelu on edelleen täysin kesken, on työllisyysasteen oletettu nousu hallitusohjelman keskeisin yksittäinen tulopohjaa vahvistava elementti. Jos työllisyys ei kehity toivotulla tavalla, on menoja arvioitava uudelleen.

Ensisijainen kasvatusvastuu ei kuulu yhteiskunnalle vaan kodille. Perussuomalaiset ei kannata pakollisen esiopetuksen ulottamista viisivuotiaisiin, vaan erityistukea niille, joiden kielelliset tai muut valmiudet ovat keskitasoa huonommat. Emme myöskään kannata varhaiskasvatuksen maksuttomuutta kaikille, mutta esitämme, että hallitus selvittää tulorajojen noston mahdollisuuden. Ilmaisia palveluita ei ole olemassakaan, vaan uudistukset vaatisivat merkittäviä panostuksia.

Perusopetuksen kehittämisen tulisi olla pitkäjänteistä, eikä resurssien tulisi nojata liiaksi kertaluonteisen hanke- yms. rahoituksen varaan. Lisäresurssit tulee kohdentaa riittävän ajoissa erityistä tukea tarvitseville. Muun muassa erityisopetuksessa ilmenneisiin ongelmiin on puututtava hallitusohjelman kirjausten mukaisesti.

Lisäresursseina tulisi nimenomaan nähdä matalan kynnyksen tuki, vuorovaikutuksen ja tunneoppimisen mallintaminen sekä vertaisoppiminen. Tunnetaidot opitaan alakouluikäisinä vuorovaikutuksessa. Pelkästään psykologien tai kuraattoreiden määrän lisääminen ei tue matalan kynnyksen arkista apua, jolle tarve on suuri.

Oppilaiden ja opettajien työskentely-ympäristön terveellisyyteen, henkilökunnan jaksamiseen ja ryhmäkokojen kohtuullisuuteen on panostettava kaikilla tasoilla. Koulutuksen tasa-arvosta on huolehdittava kohdistamalla täsmätoimin käytettävissä olevia resursseja vähävaraisille.

Hyvinvoiva ja onnellinen nuoriso on koko Suomen kivijalka. Kuitenkin valtion liikuntaneuvoston julkaiseman tutkimuksen mukaan kaksi kolmesta lapsesta liikkuu suosituksiin nähden liian vähän. Vähäisen liikunnan aiheuttamat kustannukset yhteiskunnalle ovat vuonna 2018 julkaistun suomalaistutkimuksen mukaan noin kolme miljardia euroa vuodessa. Esitämme lisäpanostusta lasten liikuntaharrastusten ja muun iltapäivätoiminnan tukemiseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp Eriävä mielipide 2

Valtion on hyödynnettävä kaikki mahdolliset keinot koulukiusaamisen kitkemiseksi. Tutkimusten mukaan syrjäytyneistä vuosittain aiheutuvat kulut ovat valtiolle valtavat, lähes 1,5 mrd. euroa. Katsomme, että lapsille ja nuorille jo ennaltaehkäisevästi tarjottu apu olisi myös taloudellisesti kannattavampi ratkaisu mahdollisiin korjaaviin kustannuksiin verrattuna. Esitämme määrärahaa KAA 4/2019 vp:n mukaisen hankkeen pilotointiin koululaisten mielenterveystyön tukemiseen ja koulukiusaamisen ehkäisemiseen.

Oppivelvollisuuden korottamiseen 18 ikävuoteen sekä maksuttomaan toisen asteen koulutukseen on kirjattu varattavaksi 194 miljoonaa euroa vuosille 2021—2023. Oppivelvollisuuden pidentäminen ei itsessään hyödytä syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, vaan tähän tarkoitettut varat tulisi kohdistaa perusopetuksen lisäresursseihin.

Edellytämme, että toinen kotimainen kieli säilyy jatkossakin vapaaehtoisena aineena ylioppilaskirjoituksissa. Tavoitteena tulee olla ruotsin kielen säätäminen valinnaiseksi oppiaineeksi. Suomea uhkaavasta työvoimapulasta puhutaan, vaikka tälläkin hetkellä 170 000 suomalaista on vaila työtä. Haasteeseen on vastattava järkevällä koulutuspolitiikalla, tarjottava nuorille mahdollisuus päästä koulutuksen avulla työelämään ja työttömille mahdollisuus opiskella uuteen ammattiin. Ulkomaalaisen työvoiman saatavuusharkintaa on saatava tiukemmaksi. Esitämme merkittävää lisäpanostusta ammattikouluille ja ammattikorkeakouluille hoitohenkilökunnan koulutuksen aloituspaikkojen lisäämiseksi.

Valtion ja kuntien budjeteista valuu vuodesta toiseen merkittäviä rahamääriä maahanmuutosta aiheutuviin kustannuksiin. Tehokkain keino puuttua kustannuksiin, maahanmuuttajavaltaiten alueiden segregatioon ja ns. koulushoppailuun on maahanmuuton radikaali rajoittaminen. Suomen ei tule myöntyä vieraista kulttuureista saapuvien maahanmuuttajien arvoille, erityistoiveille ja vaatimuksille. Kouluissa tulee huolehtia suomalaisten arvojen ja kulttuurin ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä korostaa suomalaisuuden merkitystä.

Me perussuomalaiset katsomme, että opintotuen tulisi riittää turvaamaan päätoimisen opiskeluaikojen toimeentulo. Tukimallia tulisi pitkällä tähtäimellä kehittää suuntaan, jossa vanhempien tulot eivät enää vaikuttaisi opintorahan määrään opiskelijan muutettua pois kotoa eikä toisella asteella pitäisi joutua ottamaan opintolainaa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme, että

momentille 29.10.20 (Perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, vapaan sivistystyön ja lukio-koulutuksen yhteiset menot) lisätään 700 000 euroa koululaisten piirissä tehtävän mielenterveystyön tukemiseen ja koulukiusaamisen ehkäisemiseen kansalaisaloitteen KAA 4/2019 vp:n mukaisesti,

momentille 29.10.20 (Perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, vapaan sivistystyön ja lukio-koulutuksen yhteiset menot) lisätään 2 000 000 euroa lasten iltapäivätoiminnan ja liikuntaharrastusten tukemiseksi,

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 2

momentille 29.20.30 (Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen koulutukseen) lisätään 10 000 000 euroa vanhustenhoidon ammattikoulutuksen aloituspaikkojen lisäämiseen,

momentille 29.40.55 (Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan) lisätään 10 000 000 euroa vanhuspalveluihin erikoistuneen henkilöstön aloituspaikkojen lisäämiseen ammattikorkeakouluissa,

momentille 29.80.31 (Valtionosuus ja -avustus teattereiden, orkestereiden ja museoiden käyttökustannuksiin) lisätään 3 000 000 euroa Suomen itsenäisyyden museoille, ja että

valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8.11.2019

Sanna Antikainen ps
Kaisa Juuso ps
Ari Koponen ps